

УДК: 373. 5. 016: 811. 111 (07)

Н.І. ГАСВА

ТИПОЛОГІЯ ВПРАВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Резюме. У статті розкривається сутність поняття “типологія” стосовно вправ для навчання іноземних мов. Запропонована типологія може бути основою для побудови систем вправ для навчання всіх аспектів мови і видів мовленнєвої діяльності.

Ключові слова: вправа, типологія вправ, система вправ.

Постановка проблеми. Одним із актуальних на сучасному етапі предметів, що входять до програми національної середньої школи та вищої освіти, є іноземна мова.[1].

Практичне володіння іноземною мовою є невід’ємним компонентом сучасної підготовки фахівців з технічною освітою вищими навчальними закладами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для успішного спілкування іноземною мовою необхідно за час навчання досягти достатнього рівня сформованості навичок та умінь аудіювання, говоріння, читання та письма [2; 5]. Такий рівень сформованості навичок та умінь з іноземної мови залежить, головним чином, від адекватності системи вправ для навчання аспектів мови та видів мовленнєвої діяльності [5; 6]. Тому проблема упорядкування вправ зберігає актуальність на сучасному етапі розвитку методики навчання іноземних мов.

Мета статті – на основі аналізу літератури [2; 3; 5; 6], присвяченої класифікації вправ, сформулювати загальні методичні вимоги і побудувати типологію вправ для навчання іноземних мов студентів технічних спеціальностей:

- 1) типологія повинна мати загальний надсистемний характер і бути теоретичним обґрунтуванням для розробки тих чи інших систем вправ;
- 2) типологія має складатися із вправ, кожний тип і вид яких, має специфічні якості і є неодмінними елементами класифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. З урахуванням загальних методичних вимог були обрані критерії для розподілу вправ:

- 1) ставлення до мови та мовлення;
- 2) урахування психічних процесів, які відбуваються під час виконання мовленнєвої дії;
- 3) відповідність характеру мислительних операцій, які відбуваються під час переробки інформації мозком людини.

За першим критерієм вправи були розподілені на три групи: мовні, умовно-мовленнєві та мовленнєві. Розподіл відбувся на основі спрямованості навчального матеріалу на засвоєння мови як чітко визначеної системи знаків, які є основним засобом спілкування, або на оволодіння мовленням як процесом спілкування засобами мови. Дії з мовним матеріалом виконуються поза мовленнєвою ситуацією у мовних вправах та в ситуативних умовах в умовно-мовленнєвих вправах. Ці вправи розташовані на нижчих ярусах типології, ніж мовленнєві, які характеризуються вмістом мовленнєво-мислительної задачі і нової мовленнєвої ситуації.

За другим критерієм вправи були розподілені на такі три типи: рецептивні, репродуктивні та продуктивні. Розподіл відбувся за спрямованістю навчальної дії на одержання або видачу інформації. Виконуючи рецептивні вправи, учні сприймають інформацію, а у репродуктивних вправах відтворюють сприйнятий навчальний матеріал. Продуктивні вправи спрямовані на самостійне породження висловлювань різних рівнів.

Наведемо приклад мовленнєвої продуктивної вправи (приклади вправ, які наводяться в тексті, розроблені на навчальному матеріалі для студентів-фізиків):

Тип: мовленнєва, продуктивна.

Інструкція: В тексті детально описана будова і принцип дії простого електродвигуна. Спираючись на опис та схему потужного електродвигуна, розкажіть, як він працює (схема подається на таблиці). При розповіді дотримуйтеся плану:

- a. Construction and the main hardware of a big electric motor.
- b. This motor doesn't need a commutator.
- c. This kind of motor is widely used.

Почніть свою розповідь з речення:

A big, powerful motor looks complicated inside, but it works a lot like a simple motor.

Типи вправ не мають ієрархічної залежності один від одного, зв'язок між ними відбувається за принципом сурядності. Таким чином, якщо типи вправ визначити як “стратегію” навчання, то види можна характеризувати як “тактику”.

За третім критерієм вправи були розподілені на шість видів (в термінології І.В. Рахманова – роди):

1. вправи на розрізнення;
2. вправи на уподібнення;
3. вправи на перетворення;
4. вправи на звуження;
5. вправи на розширення;
6. вправи на об'єднання.

В основу перерахованих видів вправ були покладені пізнавальні, мислительні і мнемічні процеси такі як спостереження, аналогія, співставлення, порівняння, аналіз, синтез, конкретизація, абстрагування, поєднання та ін.

Наведемо приклад вправи на уподібнення:

Вид: уподібнення.

Інструкція: Виберіть та прочитайте речення, які відповідають змісту прочитаного тексту.

1. The principle of the electric motor was found by Faraday.
2. Faraday and Jacobi considered motors and generators to be interchangeable.
3. Jacobi was the first who applied the electric motor to running a boat.

Зразок виконання:

1. The principle of the electric motor was found by Faraday.
2. Faraday and Jacobi considered motors and generators to be interchangeable.
3. Jacobi was the first who applied the electric motor to running a boat.

Найважчий вид вправ, який вимагає впевненого володіння мовним та мовленнєвим матеріалом і спрямований на навчання самостійного викладу власних думок з приводу інформації, наведеної в серії текстів та усних повідомлень з проблеми, що обговорюється – це вправи на об'єднання. Виконуючи вправи такого виду, потрібно не тільки викласти факти, але і визначити власне ставлення до них, уміти захистити власне розуміння проблеми в ході дискусії.

Вправи цього виду: об'єднання інформації кількох повідомлень на спільну тему, бесіди, діалоги, рольові ігри та дискусії з використанням одержаної інформації. Мовлення має бути наближеним до природного.

Приклад вправи.

Інструкція: Протягом кількох занять ви прочитали п'ять текстів, присвячених теплоті, її виміру та поясненню властивостей цього фізичного явища. Спробуйте пояснити, використовуючи прочитане, які процеси відбуваються в чайнику під час нагрівання води. Використайте початок розповіді:

What process takes place in a kettle full of cold water on the fire? When heat is applied to the bottom of a kettle the molecules of water begin to move much faster so that every time there is a collision.

Зразок відповіді:

What process takes place in a kettle full of cold water on the fire? When heat is applied to the bottom of a kettle the molecules of water begin to move much faster so that every time there is a collision. Molecules jump away from each other much faster than before. As a result, the drop of water becomes larger, it expands. The faster molecular movement makes the water first warm and then hot. When we take the kettle from the fire, the molecules slow down and water begins to get cold.

Типологія вправ для навчання іноземних мов може бути основою для побудови системи вправ всіх аспектів мови та видів мовленнєвої діяльності.

Необхідно мати на увазі, що типологія вправ має вужче значення, ніж система, а саме: типологія вправ – це їх класифікація, а система вправ – класифікація і послідовність виконання [4]. Система вправ одночасно спрямована на засвоєння всіх аспектів мови та розвитку навичок та умінь вибраного виду мовленнєвої діяльності. Послідовність вправ у системі повинна відповідати поетапному становленню навичок та умінь з урахуванням рекомендацій психології мовлення, мислення і пам'яті. Типи і види вправ слід розташувати за зростанням труднощів, необхідно також враховувати мету та призначення вправ.

Таким чином, можна зробити такі **висновки**:

1. Проблема упорядкування та класифікації вправ є актуальною для успішного навчання іноземних мов на сучасному етапі розвитку суспільства.

2. Запропонована типологія вправ для навчання іноземних мов є спробою класифікації таких вправ та моделлю для створення систем вправ для навчання всіх аспектів мови та видів мовленнєвої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний освітній стандарт з іноземної мови (загальна середня освіта) 5-9 класи / керівн. автор. колективу С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 1998. – 32 с.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранных языков / Н.Д. Гальскова. – М.: Арти-Глосса, 2000. – 186с.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / кол. авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої. – [вид. 2-е, випр. і перероб.]. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
4. Kroeber A. Critical Review of Concepts and Definitions / A. Kroeber, C. Kluckholm. – N.Y.: Random house, 2003. – 275 p.
5. Martinelli S. Instructural Learning / S. Martinelli, M. Tailor. – Strasbourg: Council of Europe and European Comission, 2007. – 106 p.
6. Savignon S. Communicative Competence on Experiment in Foreign language Teaching / S. Savignon. – Philadelphia: Center for Curriculum Development, 2009. – 120p.

Н.И. ГАЕВА. ТИПОЛОГИЯ УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Резюме. В статье раскрывается сущность понятия “типология” применительно к классификации упражнений для обучения иностранным языкам. Предлагаемая типология может быть основой для построения систем упражнений для обучения всех аспектов языка и видов речевой деятельности.

Ключевые слова: упражнение, типология упражнений, система упражнений.

N.I. GAEVA. TYPOLOGY OF EXERCISES FOR TEACHING FOREIGN LANGUAGES

The summary. The article reveals the essence of the concept of "typology" in relation to the classification of exercises for learning foreign languages. The proposed typology can be the basis for the construction of the systems of exercises to teach all aspects of the language and speech activities.

Key words: exercise, exercise typology, system of exercises.

Одержано редакцією 20.03.2015 р.

УДК: 373. 5. 017. 4

Р.Л. СОЙЧУК

ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ В УЧНІВСЬКІЙ МОЛОДІ

Резюме. У статті розкрито доцільність дослідження проблеми виховання національного самоствердження в учнівській молоді. Проаналізовано основні підходи до організації сучасного українського національного виховання. Обґрунтовано систему виховання національного самоствердження в учнівській молоді в позаурочній діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: національне самоствердження, учнівська молодь, система виховання, національне виховання, системний підхід, компоненти.

Постановка проблеми. Розбудова українством громадянського суспільства та водночас відстоювання права свого існування як держави-нації в умовах зовнішньополітичної, соціально-економічної кризи потребує проведення кардинальних змін, реформування в різних сферах життєдіяльності суспільства. Буремні виклики сьогодення також поставили і перед системою освіти нові завдання у справі виховання підростаючого покоління, зокрема створення цілісної національної системи виховання молоді, що зорієнтована на формування самодостатньої особистості, громадянина, здатного компетентно сприяти розбудові України як правової демократичної держави-нації та солідарно відстоювати її незалежність, цілісність і суверенітет. Саме у вихованні національного самоствердження в учнівській молоді вбачаються шляхи вирішення актуальних питань сьогодення, що водночас є запорукою подальшого сталого розвитку і ствердження української нації. Оскільки через національне самоствердження кожної особистості як частинки нації, власне, сама нація рухається до самовдосконалення, оскільки у зворотному випадку напрям руху означає її занепад і деградацію. Національне самоствердження учнівської молоді слід розглядати як інтегративну властивість особистості, що виявляється у сформованості позитивної національної ідентичності, виборі своєї активної соціальної і громадянської позиції в суспільстві, що характеризується відповідальністю перед своєю нацією, готовністю відстоювати й захищати її національні інтереси. Національне самоствердження пов'язане з мобілізацією всього свого інтелектуально-духовного потенціалу особистості для досягнення успіху в інтересах українського народу та утвердження цінності української нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує актуальність проблеми виховання національного самоствердження в учнівській молоді, зокрема її окремі аспекти висвітлено у психолого-педагогічних дослідженнях учених І. Беха, М. Боришевського, О. Вишневого, Т. Дем'янюк та ін.; системний підхід у вихованні та навчанні розкрито у наукових працях Н. Кузьміної, І. Лернера, М. Скаткіна та ін.; обґрунтовано системи виховання школярів у дослідженнях В. Караковського, М. Красовицького та ін.

Мета статті: розглянути особливості сучасного українського національного виховання та обґрунтувати систему виховання національного самоствердження в учнівській молоді в позаурочній діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Головним завданням сучасного українського виховання є сприяти становленню в молоді державницького світогляду і громадянського патріотизму. Оскільки в основі виховання всіх народів є природна потреба у самозбереженні, самовдосконаленні й самостверженні, власне, через розбудову своєї держави, то будь-яке виховання завжди має бути національним, тобто глибоко пройняте національним духом, великою любов'ю до рідної землі.

Виховання за своїм змістом за нових глобалізаційних викликів повинно бути сучасним, відповідати соціально-економічним і політичним вимогам та державному устрою суспільства. Власне, сучасне виховання – це "не нав'язування, не передача соціального досвіду, а керування соціалізацією на засадах гармонізації відносин та організація вільного часу", що слід здійснювати відповідно до вимог суспільства з оновлення змісту та шляхів національного виховання [5, 78].

Сучасне українське національне виховання, на думку О. Вишневого, наразі проходить етап початку свого становлення, його зміст і характер методів визначаються історичними умовами і потребами рідного народу [3, 145]. Щодо проблеми національного виховання Н. Пастушенко зазначає, що це "спеціально організований і цілеспрямований вплив на молодь з метою передачі знань про національні цінності і здобутки, щоб сформувати уявлення про українську націю, до якої належить; плекання у підростаючого покоління почуття любові й гордості за духовні і матеріальні цінності, здобутки своєї нації; вироблення волі і характеру для захисту духовних і матеріальних здобутків та інтересів нації і Батьківщини" [6, 71]. В Українському педагогічному словнику С. Гончаренка подано таке трактування поняття "національне виховання": "історично зумовлена і створена самим народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм